
BEELDEN IN ZWART-WIT VAN ROKENDE VROUWEN, VROUWEN DIE WACHTEN OP IETS ONBESTEMDS, VROUWEN DIE ELKAAR LIEFKOZEN, VROUWEN DIE KIJKEN NAAR SUBTIEL UITGELICHTE ROOKPLUIMEN.

---

alle auteurs het fundamentalisme van de erven-Beckett aanhangen. En een regieconcept – in de dramatekst of in een *Modellbuch* – kan geen voorwerp zijn van auteursrechten.

De juridische basis van de uitleg van de minister van Volksgezondheid is anders. De regelgeving waarvoor hij bevoegd is, beperkt zich niet tot de scène als ‘werkvloer’: heel de ruimte valt onder het wettelijk rookverbod op openbare plaatsen. Maar hij zegt nadrukkelijk dat de toepassing hiervan ondergeschikt is aan de vrijheid van meningsuiting: een grondwettelijke toetsing als het ware. Hoogstens zou de schouwburg aan het publiek moeten melden dat er in een welbepaalde voorstelling gerookt wordt, net zoals toeschouwers, waaronder migrainelijders, best gewaarschuwd worden voor stroboscopisch licht. Bij *Mythobarbital* van Abattoir Fermé gebeurt dit allemaal, hoewel niet zonder een sarcastische voetnoot: “wettelijke verplichting (tja)”. Beide ministers stellen bovendien dat hun interpretatie geen aanpassing van de regels noodzakelijk maakt. De uitzondering voor ‘artistiek roken’ ligt juridisch gewoon voor de hand. Uiteraard moeten we op definitief uitsluitel wachten tot na een rechterlijke beslissing omtrent de klacht tegen de KVS, bijna twee jaar geleden. Op dit moment ligt die zaak stil, zo melden de betrokkenen. De Vlaamse minister van Cultuur doet er in deze materie het zwijgen toe.

3 Vic Anciaux, erevoorzitter van de Vlaamse Liga tegen Kanker, liet in november 2007 weten dat hij boos is op Jan Fabre, omdat deze met *I am a mistake* tegelijk een ode aan de sigaret en aan de artistieke vrijheid wil brengen. Dit amalgaam – het kankerstokje als symbool voor de grenzeloze autonomie van de kunstenaar – bevalt Vic Anciaux niet en bovendien gaat Fabres voorstelling in tegen de geest van het wettelijk rookverbod. De minister van Volksgezondheid deed een beroep op de Grondwet ten gunste van het ‘artistiek roken’, Anciaux roept dezelfde Grondwet in – het

recht op gezondheid – om de regels strikt te interpreteren. Met andere woorden: de minister roept een typisch ‘libertaire’ interpretatie in van de (negatieve) vrijheid om onbeperkt een artistieke mening te uiten; Anciaux gaat echter uit van de positieve vrijheid – genieten van een gezonde, rookvrije leefomgeving voor het (collectieve) publiek – die een beperking van de negatieve artistieke vrijheid impliceert. Volgens hem laat de wet de betrokkenen – met name de organisatoren en de technici in de voorstelling – zelfs toe om het contract met Jan Fabre te verbreken.

Het meningsverschil tussen de minister en Anciaux is principieel, zeker als deze laatste nog eens de voorbeeldfunctie van het rookverbod ter sprake brengt: hij pleit onomwonden voor ‘moreel activisme’, hij gaat verder dan enkel het *harm principle* – dat hier nogal voor de hand ligt. Eigenlijk hebben de antirookactivisten niet eens een ‘communautaire’ interpretatie van de wet nodig, om de zaak van de niet-rokers te bepleiten: zelfs de hardnekkigste libertair accepteert de mogelijke schade aan derden als beperking van de (negatieve) vrijheid. Hoogstens zal een beroep op het zorgsprincipe – redelijk risico leidt automatisch tot vrijheidsbeperking – bij hen op minder gejuich onthaald worden. Hun ‘Verlichtingsoptimisme’ negeert liefst de zelfreflectie van het modernisme – en dus ook van de ‘liberale democratie’, als politieke expressie daarvan – die precies tot de ‘risicomaatschappij’ heeft geleid, een samenleving die zich ervan bewust is dat de snelheid van haar (technologische) ontwikkelingen recht evenredig is met angsten en twijfels omtrent de betrouwbaarheid van diezelfde technologie.

Het argument van de rookactivisten ligt helemaal in de lijn van dit (post-moderne) bewustzijn-van-de-twijfel. Alleen is het opmerkelijk dat zij, als het om de politiek-juridische vormgeving gaat, objectieve bondgenoten worden van een ‘moreel activisme’ dat ooit het verbod op homoseksuele handelingen legitimeerde. De

consequentie is wel dat ‘artistiek roken’ – als aspect van artistieke vrijheid, hoe futiel ook – ondergeschikt is aan een veralgemeend zorgsprincipe. Maar de omgekeerde redenering is net zo verdedigbaar: astmapatiënten en andere mogelijke toeschouwers die acuut gevoelig zijn voor tabaksrook zijn immers gewaarschuwd, zoals de migrainelijders en de epileptici bij het gebruik van stroboscopen. *Informed consent* heet dat in de geneeskunde: een patiënt wordt op de hoogte gebracht van slaagkansen en bijwerkingen van een (riskante) behandeling. De kunstliefhebber als patiënt die tussen twee kwalen moet kiezen: een merkwaardige analogie, maar niet noodzakelijk absurder dan de (veel ingrijpender) keuze van het gezin-met-jonge-kindren tussen het bruisende stadsleven, inclusief vervuiling, en de lethargie van het platteland, maar wel met zuivere lucht. Zijn de (rokende) *warriors of beauty* van Jan Fabre mij meer waard dan mijn voorkeur voor een rookvrije omgeving? Als het er op aankomt, kan ik die keuze maken, zeer rationeel. ‘Elk voordeel heb zijn nadeel’, zei Johan Crujff – ooit een voetballer die schaamteloos rookte.

4 Jan Fabre heeft steeds een duidelijk onderscheid gemaakt tussen zijn verantwoordelijkheid als kunstenaar – een streven naar schoonheid als ondubbelzinnige prioriteit – en zijn engagement als burger, ook en vooral waar dit meer impact heeft dankzij precies die status als kunstenaar. Weinig kunstenaars hebben zich de bruine vloedgolf in de Vlaamse politiek in de jaren ‘90 zo hard aangetrokken als Jan Fabre. De zoon van de Seefhoek beseft zeer goed welke maatschappelijke verrotting zich in Antwerpen heeft voltrokken, hij walgt van de politieke perversiteit waarmee de ‘politiek incorrecten’ koketteren. Als sommige critici hem, meer of minder verhuld, betichten van ‘esthetisch fascisme’, dan realiseren zij zich amper hoe kwetsend dit voor de persoon Jan Fabre is. Uiteraard liggen ethiek en esthetiek in Fabres universum zeer dicht bij elkaar, op een vergelijkbare manier als bij de fascinatie voor de industriële oorlog van de Italiaanse futuristen, maar dat heeft niets te maken met zijn concrete voorkeuren (en authentieke ergernissen) als zelfbewust burger, in het Antwerpen van het Blok/Belang.